

BVD Nieuwsbrief

Jaargang 7 – nummer 1

25 februari 2002

Actuele Turkse en Koerdische perikelen

'11 September' heeft ook op de meeste Turken en Koerden in Nederland grote gevolgen gehad. Dit artikel gaat kort in op enige actuele kwesties binnen de Turkse en Koerdische gemeenschap.

Aanhouding van Hanssen, de FBI-medewerker die spioneerde voor de Russen

Op 18 februari 2001 is in Amerika Robert P. Hanssen aangehouden. Hij wordt verdacht van spionageactiviteiten voor de Sovjetrussische inlichtingendiensten KGB/SVR.

Dierenrechtenactivisme: ook een (extreem) rechts item

O.a. door de ogen van Eric Krebbers van de Leidse Fabel van de Illegaal wordt de mogelijke de rol die (extreem) rechts heeft gehad op de herkomst van het (radicaal) dierenactivisme nader toegelicht.

Visie Binnenlandse Veiligheidsdienst op het fenomeen antiglobalisering

Team heeft onlangs een lezing gehouden over het fenomeen antiglobalisering. In deze lezing is ingegaan op vragen als 'wat is antiglobalisering', 'wie bedrijven het', 'wat willen ze', 'wat is de kracht van het thema', 'wat is activisme en terrorisme', 'wat zijn de trends en developments'.

ACTUELE TURKSE EN KOERDISCHE PERIKELEN

Hoewel de meeste Turken en Koerden in Nederland niet tot het kaliber 'al-Qa`ida & Co' behoren, heeft '11 september' ook voor hen grote gevolgen gehad. De internationale 'antiterrorisme coalitie', en daarbinnen met name de Turken en de Amerikanen, oefenen druk op Nederland uit om allerlei Turkse en Koerdische organisaties harder aan te pakken. Wat betreft de Turkse moslimorganisaties ontstond er de laatste tijd vooral commotie rond de Kaplan-beweging. Maar ook linkse organisaties als de Koerdische Arbeiderspartij PKK en de links-extremistische DHKP/C kwamen onder vuur te liggen. Tenslotte hebben de 'Grijze Wolven' altijd al het wantrouwen gewekt vanwege hun gewelddadige en extreem-nationalistische karakter. Hieronder volgen in het kort enige actuele kwesties binnen de Turkse en Koerdische gemeenschap.

1. Turkije

Turkije heeft sinds 11 september de wind in de zeilen gekregen. Het was haar voorheen een doorn in het oog dat zowel PKK- als DHKP/C-aanhangers buiten de Turkse landsgrenzen 'ongestoord' hun gang konden gaan. Turkije dringt er nu ook bij Nederland op aan om Turkse burgers en objecten goed te beveiligen en om een hard standpunt tegen zowel de PKK als de DHKP/C in te nemen. Omdat Turkije ook nog steeds hoopt op het lidmaatschap van de Europese Unie, is zij genoodzaakt om, althans publiekelijk, de rechten van de Koerden beetje bij beetje te erkennen. Op 25 september 2001 heeft het Turkse parlement de term 'verboden talen' uit de Grondwet geschrapt. Dit betekent nog niet dat de Koerdische taal eindelijk vrij gebruikt kan worden. Er blijven enkele randvoorwaarden van kracht: er moet geen gevaar bestaan voor, respectievelijk, de nationale veiligheid, voor de publieke orde en voor de eenheid van Turkije. De doodstraf is na veel discussie afgeschaft, al zij het niet voor 'terroristen'. Deze ontwikkeling zal dus naar alle waarschijnlijkheid geen invloed hebben op het fysieke lot van PKK-leider Öcalan, door Turkije als een terrorist betiteld.

2. Lijsten van terroristische organisaties

Op internationaal niveau is sinds 11 september gepoogd om te komen tot een eenduidige aanpak van terrorisme. Eind december 2001 heeft ook de Europese Unie met veel moeite een lijst van terroristische organisaties opgesteld. Het doel van deze lijst was niet zozeer het 'verbieden' van de betreffende organisaties maar meer het bevriezen van hun financiële tegoeden. Daarmee zou een politiek signaal van 'ongewenstheid' aan de organisaties afgegeven worden. Naast een groot aantal terroristische organisaties binnen de EU, zoals allerlei IRA-splintergroeperingen en de ETA, moesten er ook organisaties van buiten de EU als zodanig benoemd worden. Nadat er een moeizaam compromis over de diverse organisaties uit het Midden-Oosten was bereikt, kwamen de DHKP/C en de PKK ter discussie.

De DHKP/C heeft de afgelopen jaren aanslagen in Turkije uitgevoerd waarbij ook burgers omkwamen, dus zij ontkomt niet aan het stempel van 'terroristische organisatie'. In september 2001 was er in Istanbul nog een aanslag waarbij twee politiemensen, een Australische toeriste, en de dader zelf gedood werden en meer dan twintig mensen gewond raakten. De DHKP/C kwam in Nederland slechts in het nieuws door haar solidariteitshongerstakingen in Rotterdam en Bergen op Zoom, van 15 augustus tot 11 september. Veel publiciteit leverden de Nederlandse acties niet op. Gezien het gewelddadige karakter van de DHKP/C heeft Nederland geen voorbehoud gemaakt ten aanzien van plaatsing van de DHKP/C op de EU-lijst.

Voor de PKK ligt het anders. Sterker: de PKK heeft sinds 1999 een geweldloze koers afgekondigd en heeft haar guerrilla-activiteiten in de Oost-Turkse bergen grotendeels gestaakt. Met deze

koerswijziging hoopt de PKK op internationale steun. Tot nu toe echter vrijwel tevergeefs: het 'westen' heeft na 11 september minder tijd om te letten op de door de PKK ingeslagen geweldloze koers en op de Koerdische kwestie in het algemeen. Wat betreft Europa is de PKK in Duitsland en Engeland verboden. In Frankrijk zijn alleen aan de PKK gelieerde organisaties verboden, de PKK zelf niet. Tijdens de discussie over de EU-lijst maakten alleen Griekenland –aartsrivaal van Turkije- en Italië –oud toevluchtsoord van Öcalan waar hij zelfs asiel zou hebben gekregen als hij er gebleven was!- bezwaren. De Nederlandse gelederen waren niet gesloten: het Ministerie van Buitenlandse Zaken hechtte zeer aan een eensgezind Europees front en aan het behoud van goede relaties met de Turken. Het Ministerie van Binnenlandse Zaken –de Dienst en DCIM- zag echter allerlei vervelende consequenties van plaatsing van de PKK op die EU-lijst. De mogelijkheid tot dialoog zou tenietgedaan worden en activiteiten van de PKK zouden zich meer in het verborgene gaan voltrekken. Een en ander resulteerde in een Nederlands 'studievoorbehoud'. Het Nederlandse standpunt is de media niet ontgaan. In de Koerdische krant Özgür Politika werd de pro-Koerdische houding van de BVD met name genoemd!

3. De PKK en de porseleinkast

De PKK heeft in Nederland niet erg tactisch geopereerd. Net toen de internationale 'antiterrorisme stemming' haar hoogtepunt bereikte, kwam Nuriye Kesbir, lid van de Presidentiële Raad van de PKK, naar Nederland en diende een asiolverzoek in.

Hoewel het nieuws van de asielaanvraag al snel bij de Turken bekend werd, leek er met dit nieuws in Turkije weinig gedaan te worden. In Nederland wist bijna niemand van Kesbir's aanwezigheid af. Begin januari echter, nadat de Nederlandse opstelling binnen de EU ten aanzien van de PKK bekend was geworden, bombardeerden onbekende Turken, met als initiatiefnemer een in Australië woonachtige Turk, Nederlandse politici en media met protest e-mail, gericht tegen de aanwezigheid van de 'terroriste' Kesbir in Nederland.

4. Grijsz Wolven

Op 5 januari 2002 werd in Den Bosch het congres van de Turkse Federatie Nederland (TFN) gehouden. De TFN staat in de volksmond bekend als koepelorganisatie van de 'Grijze Wolven', een beweging met een sterk Turks-nationalistische ideologie en een gewelddadig verleden. Het desbetreffende congres vindt jaarlijks plaats en verloopt altijd rustig, maar dit jaar was er een complicerende factor: vanuit Turkije had de heer Bahçeli, vice-premier van Turkije en voorman van de Turks-nationalistische politieke partij MHP, toegezegd te komen. MHP en TFN lijken twee handen op een rechts-extreme buik, al wordt dit publiekelijk ontkend. Het leek er echter op dat Bahçeli zo onopvallend mogelijk zijn komst op de manifestatie voorbereidde, want pas rond de jaarwisseling meldde de Turkse ambassade zijn komst bij Buitenlandse Zaken. Ook werd bekend dat Bahçeli gewapende lijfwachten wilde meenemen. Bovendien maakten 'antifascisten' zich op voor een tegendemonstratie. En als klap op de vuurpijl –op 31 december!- kregen de media lucht van het congres en van de komst van Bahçeli. Gelukkig verliep alles op 5 januari rustig. De tegendemonstratie kende maar een kleine opkomst, en in de pers probeerden individuele Grijsz Wolven zo naïef mogelijk over te komen, 'vóór integratie, tégen geweld'.

5. Kaplan

Uit islamitische hoek was het alleen de Kaplan-beweging die rond de Kerst commotie te weeg bracht, mede veroorzaakt door ontwikkelingen in Duitsland. Wetsveranderingen aldaar maakten het mogelijk dat de beweging op 12 december 2001 als 'extremistisch islamitische organisatie' kon worden betiteld, waarna beslag kon worden gelegd op onroerend goed en waarna huiszoekingen konden worden gedaan. Ten aanzien van de gedetineerde leider Metin Kaplan werd al gewaarschuwd dat deze best eens zou kunnen worden uitgeleverd aan Turkije, als dit land echter niet de doodstraf over hem zou uitspreken wegens 'hoogverraad'. De Turkse pers reageerde al verheugd op dit vooruitzicht.

6. Conclusie

11 september heeft effecten gehad op de Turkse en Koerdische gemeenschap in Nederland. Er is in de media en in de politiek meer aandacht besteed aan Turkse en Koerdische organisaties. Ook op internationaal niveau zijn met name de PKK en de DHKP/C in de schijnwerpers komen te staan.

AANHOUDING VAN HANSSEN, DE FBI-MEDEWERKER DIE SPIONEERDE VOOR DE RUSSEN

Op 18 februari 2001 werd in de nabijheid van Washington Robert P. Hanssen aangehouden. Hanssen was een hooggeplaatste medewerker van de FBI, die ervan werd verdacht spionageactiviteiten voor de Sovjetrussische inlichtingendiensten KGB/SVR te hebben ondernomen gedurende de periode 1985 – 2001. Er zijn sterke aanwijzingen dat Hanssen in die periode grote hoeveelheden uiterst kwetsbare gegevens leverde van en over de FBI en CIA maar naar alle waarschijnlijkheid ook van en over andere inlichtingen- en veiligheidsdiensten, waarmee de beide Amerikaanse diensten samenwerken.

Hanssen trad in 1976 in dienst bij de FBI en zou in april 2001 met pensioen gaan. Hij bekleedde diverse functies op het gebied van contra-inlichtingenwerk gericht op de voormalige Sovjetunie en later Rusland.

DIERENRECHTENACTIVISME: OOK EEN (EXTREEM) RECHTS ITEM

1. Inleiding

Dit artikel gaat nader in op een binnen ultra-links al jaren lopend dispuut over de rol die (extreem) rechts heeft gehad op de herkomst van (radicaal) dierenrechtenactivisme - a-politiek/emotioneel en/of links-activistisch. Daartoe wordt voor één keer graag gebruik van een onderzoek van Eric Krebbers van de Leidse Fabel van de Illegaal.

Hoewel Krebbers kortweg de schurft aan extreem-rechts heeft en hij deze categorie stelselmatig aan de schandpaal zet, is hij desondanks in zoverre redelijk te vertrouwen dat hij zijn beweringen staft aan de hand van verschillende (onafhankelijke) bronnen.

Daarnaast is gebruik gemaakt van andere, onder meer Britse journalistieke, bronnen.

2. 'Dierenbevrijding en veganisme: niet "van nature" links'

Onder deze titel schreef Eric Krebbers in de 24ste uitgave van het Leidse actieblad Lokaal Kabaal (juli 1997) een artikel over dierenrechtenactivisme en veganisme.

Hij stelde dat veganisme en dierenbevrijding in het "linkse kamp" horen en dat deze goed zouden kunnen aansluiten bij de strijd tegen racisme, seksisme en kapitalisme en voor een beter milieu. Of zoals een Britse dierenbevrijder het stelde: 'Onderdrukking van dieren hangt samen met andere machtsverhoudingen in de maatschappij. Er is een enorm politiek systeem verantwoordelijk voor de uitbuiting van dieren, de vernietiging van het milieu. (..) Het kapitalisme is het totalitaire systeem van de economie over het sociale leven. Al het leven wordt handelswaar in deze maatschappij, ook dieren'.

Krebbers voegde aan deze (linkse) opmerkingen wat droevig toe: 'Helaas zijn veel van mijn collega-veganisten en ook sommige dierenbevrijders ontzettend a-politiek en zodoende een eenvoudige prooi voor extreem-rechtse recruiteringspogingen'.

2.1 Straight edge

Hij refereerde vervolgens aan een interview in de Groene Amsterdammer (eind 1996) met een straight edge-aanhanger en veganist Vegan John.¹ Op Johns kamer hing een pamflet van de uit Amerika overgewaaid veganistische beweging Hardline. Deze steunde het Animal Liberation Front (ALF), zag zichzelf als "politiek revolutionaire voorhoede" maar verspreidde in werkelijkheid seksistische en reactionaire propaganda. Aldus de analyse van Eric Krebbers, die nog wist te melden dat Hardline een lifestyle voorstond 'die is gebaseerd op de natuurwet'. Dat hield onder meer in dat men tegen abortus en afwijkend seksueel gedrag is: homoseksualiteit moest dan ook met kracht bestreden worden.

Er zijn ook Hardliners die doorslaan naar puur fascisme. Eric gaf enige voorbeelden: de band "Vegan Reich" en de Duitse tak van Hardline, Frontline, die contacten onderhoudt met de extreem-rechtse Republikaan en de FAP.

¹ Straight edge uit zich onder meer in muziek: een vorm van hardcore, die zich begin jaren tachtig ontwikkelde. Straight edge'ers houden zich verre van alle genotmiddelen. Een harde kern houdt zich bezig met dierenrechten maar ook met verzet tegen abortus.

Terug naar Vegan John: deze werkte als fotograaf mee aan de Nederlandse straight edge-zine *Value of strength*. Dit blad steunde het Animal Justice Fund dat geld bijeenbracht voor de gedetineerde dierenactivisten Frank en Eric.¹

2.2 Animal Liberation Front (ALF)

Ronnie Lee richtte medio jaren zeventig van de vorige eeuw het Animal Liberation Front op en was lange tijd diens voornaamste woordvoerder. Daarnaast begon hij het breed gelezen dierenrechtenblad *Arkangel*, dat onder meer de discussie startte (en aanstuurde) over het kwaad dat abortus is. Krebbers memoreerde het feit dat dierenrechtenactivisten inzake de omstandigheden waarin dieren verblijven soms een vergelijking maken met concentratiekampen en de holocaust. Hij vond het dan wel triest dat diezelfde dierenbevrijders geen bezwaar hadden om samen te werken met fascistten. Hij gaf een sprekend voorbeeld:

'ALF-oprichter Lee wil niet dat leden van het National Front² worden uitgesloten van deelname aan dierenactiegroepen'.

In het blad *Arkangel* verschenen dan ook geregeld artikelen van extreem-rechtse actiegroepen. Dit tot ongenoegen van het Justice Department, een radicale afscheiding van het ALF met in ieder geval links-antifascistische ideeën. Het stuurde als bijdrage aan de discussie over deelname van extreem-rechts een bombrief naar het hoofdkwartier van de British National Party (BNP).³

Niet alleen het van oorsprong Britse ALF onderhoudt overigens banden met extreem-rechts. Ook GAIA, de Belgische zusterorganisatie van het ook lang in Nederland actieve People for the ethical Treatment of Animals (PeTA) is niet erg consequent te noemen. Zij weigert weliswaar samenwerking met het Vlaams Blok maar onderhoudt wel nauwe banden met Brigitte Bardot. Deze ooit voluptueuze dierenrechtenactiviste is getrouwd met een coryfee van het Front National en heeft vaak te maken met de rechter, onder meer inzake racistische uitspraken over "islamitische schapenslachters" maar ook over homo's.

2.3 Recent Brits dierenrechtenactivisme van extreem-rechtse origine

Het Britse blad *Sunday Telegraph* plaatste op 3 september 2000 een artikel over pogingen van neonazisten om dierenrechtengroeperingen te infiltreren, teneinde de 'dierenrechtencampagne te ontvoeren'. Zo zouden gewekddadige rechts-extremisten op 19 augustus 2000 aanwezig zijn geweest bij een grote protestdemonstratie tegen het bekende/beruchte Huntingdon Life Sciences (HLS) in Cambridgeshire. Gezamenlijk met activisten van Stop Huntingdon Animal Cruelty (SHAC) zouden leden van de fascistische beweging National Revolutionary Faction (NRF) zijn opgetrokken naar HLS. Deze NRF staat onder de bezielende leiding van Troy Southgate, een voormalig National Front-lid. Het NRF zou ook aanwezig zijn geweest bij recente grote (en gewekddadige) demonstraties in Londen, onder meer tijdens May Day (1 mei).

¹ Frank Kocera en Eric van der Laan van het Right Animal Treatment / Animal Justice Front.

² Een extreem-rechtse organisatie in Groot-Brittannië.

³ Het Justice Department verzendt jaarlijks meer dan honderd bombrieven en pakketjes met muizenvallen vol scheermesjes naar dierproefnemers, bontfarmhouders en andere dierenbeulen.

Een andere neonazistische dierenrechtenclub is de Animal Support Group, een telg van de fascistische International Third Position onder leiding van de veroordeelde Italiaanse terrorist Roberto Fiore. Zij is voornamelijk betrokken geweest bij de strijd tegen - en uiteindelijk de sluiting van - het bekende onderzoeksstation Shamrock Farm, dat apen importeerde ten behoeve van dierproeven.

Eén van de argumenten om deel te nemen aan acties van dierenrechtenactivisten is voor de neonazistische groeperingen de mogelijkheid tot recrutering van nieuwe leden uit de massa demonstranten. Deze ventileren, aldus de Sunday Telegraph, immers politieke meningen die variëren van liberaal tot radicaal links. Voor elk wat wils dus.

2.4 Nederlands dierenrechtenactivisme van extreem-rechtse origine

Naast genoemde steun van straight-edge'rs aan Frank Kocera en Eric van der Laan is er sprake van meer verstrengelingen van extreem-rechts met dierenrechtenactivisme. Zo was er in de jaren zeventig van de vorige eeuw sprake van de Ekologische Beweging (EB). Deze (politieke) partij had als artikel 50 van haar beginselprogramma opgenomen dat gastarbeiders moesten worden teruggestuurd naar hun "natuurlijke omgeving". Want: 'Vreemdelingen in de samenleving scheppen altijd een bijna instinctieve afweerreactie. Ecologen en biologen nemen dit op grote schaal waar in de hele natuur. Het ontkennen hiervan is het niet erkennen van de ecologie'. Aldus de EB die zich uitsprak voor "natuurlijke spontane apartheid" en die zich tooide met het logo van de NSB.

Waarom een verhandeling over de EB? Eén van de bestuursleden was Ds Hans Bouma die, naar hij verklaarde, veel affiniteit had met de Centruumpartij. Bouma was rond de jaren tachtig de officiële woordvoerder van het Nederlandse Dierenbevrijdingsfront (DBF).

In 1982 haalde Bouma de assistent van Hans Janmaat, Alfred Vierling, naar het EB-bestuur. Vierling had toen al zitting in het Europees Comité ter Bescherming van Zeehonden en andere Pelsdieren; een comité dat afgeladen was met oud-SS-ers en neo-fascisten uit diverse landen. Vierling startte binnen de EB direct een campagne tegen ritueel slachten, die (uiteeraard) gepaard ging met veel antisemitisme en racisme.

De Centruumpartij op haar beurt beschikte in die tijd over enkele eigen organisaties op gebied van dierenactivisme: de Stichting SOS voor Huisdieren alsmede de Antivivisectiestichting.

In 1986 ging het radicale deel van de Centruumpartij verder als CP'86. Tim Mudde was daarbinnen een van de denkers. Hij verklaarde zich in het extreem-rechtse blad SOS-nieuwsbrief tegen "multiculturele" hamburgerketens als McDonalds en Burgerking, 'omdat deze vlees eten promoten én omdat ze niet-Nederlands zijn'.

Dat Mudde niet de enige neonazistische voorstander van het vegetarisme was, bleek in een artikel in de CP'86-blad De Revolutionair Nationalist. In oktober 1996 deed ene de oproep aan alle nationalisten om te overwegen vegetariër te worden. Hij besloot zijn oproep met het volgende: 'Afsluitend wil ik mijn solidariteit aan Frank en Eric betuigen met de leuze: Vrijheid voor alle dieren en alle dierenactivisten!'

Eric Krebbers zei dienaangaande met duidelijk tandengeknars: 'Door zich niet duidelijk als links te laten kennen hebben Frank en Eric van RAT de vloek van dit soort steun over zich uitgeroepen'.¹

3. Conclusies

- De nogal gemakkelijk te leggen link tussen (ultra) links activisme en dierenrechtenactivisme is minder logisch dan verondersteld. Het feit dat men "gekraakt" woont zet de onderzoeker soms op het verkeerde been. Ook straight edge'rs kunnen door hun uitingen en hun muziek wel eens minder passen in een doorsnee onderkomen. Waarom zouden zij niet met geestverwanten een eigen optrekje regelen?
- De levende idee dat groeperingen als ALF en DBF een linkse oorsprong hebben moge in voorgaande analyse voldoende zijn weerlegd. Temeer daar oudgedienden van het Britse ALF nog steeds een flinke vinger in de pap hebben, kan volgens mij de (extreem) rechtse component binnen ALF (en aanverwanten) niet worden verwaarloosd.
- Het dierenrechtenactivisme is een vergaarbak van allerlei actievoerders: zowel (ultra)linkse en (extreem) rechtse als ook a-politieke. Aan de laatste categorie zal mogelijk worden getrokken om haar te doen belanden in het rechtse dan wel linkse kamp.
- Linkse en rechtse dierenrechtenactivisten zullen waarschijnlijk te eniger tijd binnen het gezichtsveld komen vanwege hun overige activiteiten, zoals dat ook vice versa gebeurt. A-politieke activisten zullen de dans lang ontspringen, omdat hun "kop onder het maaiveld" blijft.

¹ Hierbij gaat Krebbers voorbij aan het feit dat het helemaal niet zeker is dat Kocera en Van der Laan links zijn. Beide werkten af en toe bij de toenmalige club van Geoffrey Deckers, PeTA, die eerder reactionair dan vooruitstrevend is te noemen.

DE VISIE VAN DE BINNENLANDSE VEILIGHEIDSDIENST OP HET FENOMEEN ANTIGLOBALISERING

1. Inleiding

Antiglobalisering is sinds de "Battle of Seattle" in december 1999 een niet meer weg te denken fenomeen, al was het alleen maar vanwege de aanwending van geweld; geweld dat weliswaar marginaal is maar dat in de media breed wordt uitgesponnen. Glasscherven en geblakerde resten lijken het antwoord van de activisten op de dagenlange, vaak vruchteloze, beraadslagingen van politici, economen en financiële deskundigen.

Een passend antwoord van de verschillende autoriteiten op deze verstoringen van de openbare orde en aantastingen van de nationale veiligheid is tot op heden niet geformuleerd. Daarbij heeft ieder land zijn eigen aanpak, wat een gezamenlijke aanpak van de problematiek bemoeilijkt.

Ik wil in mijn referaat eerst het begrip "globalisering" voorstellen en aangeven welke bezwaren daartegen zouden kunnen bestaan. Daarna zal ik gaarne de visie van de Binnenlandse Veiligheidsdienst verduidelijken op het fenomeen antiglobalisering: wat is het? Wie bedrijven het? Wat willen de antiglobalisten? Maar ook: wat is de kracht van het thema? Ook wil ik nader ingaan op de positie van de BVD en op onze definitie van de begrippen "activisme" en "terrorisme". Vervolgens wil ik met u een blik in de toekomst werpen en de "trends and developments" benoemen. Daarbij wil ik onze visie geven op wat de reactie van de autoriteiten zou kunnen zijn om de brede, en in meerderheid welgemeende, protesten in goede banen te leiden. Ik eindig met enige conclusies en aanbevelingen.

2. Wat is globalisering?

Voordat ik inga op het fenomeen "antiglobalisering" wil ik graag één van de vele wetenschappers aan het woord laten, die op afstandelijke wijze hun visie geven over "globalisering". De aan de universiteit van Utrecht verbonden economisch geograaf Ton van Rietbergen stelt kort dat globalisering al sinds de zeventiende eeuw niets anders is dan 'het voortdurend voortschrijdende proces van internationale uitwisseling van producten, kapitaal en ideeën'.

De Amerikaanse mensenrechtenactiviste en schrijfster Elizabeth Martinez gaf in maart van dit jaar een wat bredere uiteenzetting over neoliberalisme. Volgens haar is dit in de laatste twee decennia in de plaats gekomen van het oude liberale economische beleid, zoals voorgestaan door de Engelse econoom Adam Smith. Deze pleitte in 1776 in zijn boek *The Wealth of Nations* reeds voor een einde aan de bemoeienissen van de overheid inzake economie. Vrijhandel was in zijn ogen de beste manier om staatseconomie te laten ontwikkelen.

Het huidige neoliberalisme is in feite een verbeterde, en aan de eisen van deze tijd aangepaste, vorm van dit oude economisch liberalisme, en wordt volgens Martinez gekenmerkt door deregulering; door het snijden in openbare uitgaven; door privatisering en eliminatie van het concept van "openbare goederen" en "gemeenschap" ten faveure van individuele verantwoordelijkheid.

Hoewel bijvoorbeeld privatisering vaak plaatsvindt onder het motto "grotere efficiëntie", is de uitkomst ervan meestal een concentratie van rijkdom in de handen van enkelen en een verhoging van de publieke uitgaven.

De Nederlands-Amerikaanse hoogleraar Saskia Stassen wijst in haar "paper" *Losing control? Sovereignty in an Age of Globalization* op de devaluatie van de begrippen soevereiniteit en territorium. Deze zijn voor een deel verschoven naar de vele institutionele arena's buiten de staat en buiten het kader van een genationaliseerd grondgebied. Deze denationalisatie komt volgens Stassen mede door de praktijken van grote ondernemingen. Nieuwe transnationale regelgeving in de particuliere sector en nieuwe supranationale organisaties als de WTO beperken, samen met de verschillende internationale verdragen, de autonomie van nationale staten. Staten die de rechtsorde zijn toegedaan zitten vast in een netwerk van verplichtingen, die zij niet gemakkelijk kunnen negeren. Stassen is overigens van mening dat de globalisering en de opkomst van supranationale organisaties niet heeft geleid tot een erosie van de soevereiniteit maar slechts tot een transformatie. Daarbij is de economische globalisering een centrale factor geweest.

2.1 Wat zijn de mogelijke bezwaren tegen globalisering?

Hoogleraar Stassen staat derhalve niet afwijzend tegenover de economische globalisering. Er zijn echter ook andere geluiden te horen maar eerst ga ik met u terug in de tijd. Tijdens de bijeenkomst van staatshoofden en regeringsleiders in Bretton Woods in 1944 werd de Wereldbank opgericht, in 1947 gevolgd door het Internationaal Monetair Fonds (IMF). Deze instellingen hebben in hoge mate bepaald hoe de wereldeconomie zich tot vandaag ontwikkelt. IMF en Wereldbank namen gaandeweg het voortouw, waar het financieel en economisch beleid betrof.

De facto werd hiermede getornd aan de macht van de politiek en daarmee tevens aan de democratische controle van de staatsburgers. Dit alles kan worden beschouwd als knagen aan de wortels van de democratie. Macht kan immers slechts gelegitimeerd zijn indien zij democratisch wordt gecontroleerd. En deze democratische controle, die ten aanzien van IMF, Wereldbank en andere instellingen tot op heden nauwelijks aanwezig is, zou ieder zich moeten laten welgevalen; niet alleen wij als veiligheidsdienst maar ook de zo-even aangehaalde instituties en multinationale ondernemingen.

In *No Logo*, hét standaardwerk voor antiglobalisten, zegt de Canadese journaliste en schrijfster Naomi Klein dat het volk het recht heeft om alles te weten: 'Wanneer multinationals groter en machtiger worden dan regeringen, moeten zij dan ook niet aan dezelfde controle en transparantie onderworpen worden, die wij ook van onze openbare instellingen eisen?'

U zult begrijpen dat ook de Binnenlandse Veiligheidsdienst, als hoeder van de democratische rechtsorde, voorstander is van de door antiglobalisten gewenste transparantie. Ik pleit dan ook voor meer invloed van politici op de globalisering en bevind me daarbij in goed gezelschap. Op 4 september jongstleden sprak de Duitse bondskanselier Schröder zich tijdens een partijtoespraak in Berlijn uit voor 'een terugkeer van de politiek'. Hij vond het debat over meer transparantie in de wereldwijde financiële stromen beslist noodzakelijk. Schröder merkte tevens op dat het protest tegen de globalisering serieus moet worden genomen: 'Mensen die de heerschappij van internationale financiële markten en grote concerns vrezen zijn niet gek'.

Ik heb u reeds gezegd wat een effect van privatisering kan zijn: verrijking. In dit verband wijs ik op een artikel in de Britse kwaliteitskrant *The Guardian*. Deze krant stelde vorig jaar de vraag wat de overeenkomst was tussen Zambia en de investeringsbank Goldman Sachs. Het antwoord geeft een goed beeld van de waanzin van de huidige wereldeconomie: Zambia verdient per jaar 2,2 miljard

dollar voor zijn 25 miljoen inwoners. Goldman Sachs verdient per jaar 2,6 miljard dollar voor zijn 161 partners!

Tegen deze - in activistische optiek - kwalijke uitwassen van het neoliberalisme is wereldwijd een protestbeweging ontstaan: de antiglobalisering. De boven reeds genoemde Van Rietbergen wijst op de ironie van het feit dat juist de technische doorbraken in informatie- en communicatietechnologie een mondiaal podium hebben gecreëerd voor deze protesten: zonder internet en mobiele telefoon immers zijn niet alleen multinationals maar ook activisten machteloos!

Hij wijst er tevens op dat vrijhandel of de vestiging van multinationals in arme landen profijtelijk kan zijn. Mensen staan in de rij om voor multinationals te mogen werken vanwege de hogere lonen. Ook is de levensverwachting in de allerarmste landen gestegen van gemiddeld 43 jaar in 1970 tot 51 jaar nu. Kortom, het apocalyptische beeld dat door antiglobalisten wordt geschetst is niet juist. Volgens van Rietbergen wordt het vooral gebruikt om de aandacht van de media te krijgen.

3. Antiglobalisering

Tegenover de koele en mathematische benadering van de wetenschapper staat de zienswijze van de snel groeiende antiglobalistische beweging. Waar komt deze vorm van activisme vandaan? Is het een nieuwe sociale beweging of een logisch vervolg op een fenomeen uit vervlogen jaren, toen de verhoudingen in de wereld nog als "Oost-West" werden aangegeven in plaats van langs de huidige "Noord-Zuid"-lijnen? Een door ondergetekende uitgevoerd diepgravend onderzoek naar het linkse politiek gewelddadige activisme in het Nederland van de jaren tachtig en negentig van de vorige eeuw verschaftte het inzicht dat ook tijdens de Koude Oorlog, de Oost-West-periode, het activisme van links al met name Noord-Zuid was geïntendeerd.

3.1 Terugblik

Met name de zogenaamde anti-imperialisten voerden het begrip "solidariteit" hoog in het vaandel. Zij roofden in Nederland, medio jaren tachtig, verschillende legermagazijnen leeg, waarna de goederen later opdoken in El Salvador of Nicaragua. Een andere vorm van solidariteit gold de steun aan de zwarte, door de apartheid onderdrukte, bevolking van Zuid-Afrika. In dat verband dwongen zij verschillende Nederlandse multinationals door middel van brandaanslagen hun filialen in Zuid-Afrika te sluiten. Vooral Shell kreeg te maken met een maandenlange campagne van brandstichting en vernieling.

Aan het eind van de jaren tachtig richtten Nederlandse én buitenlandse activisten zich ook op het IMF en de Wereldbank. Deze waren - in de optiek van de linkse actievoerders - verantwoordelijk voor de onderdrukking en uitbuiting, veroorzaakt door de "internationale herstructurering van de economie". U hoort het, bekende termen.

Naast deze instellingen werden in de eerste helft van de jaren negentig door linkse activisten ook multinationals publiekelijk aangeklaagd. Zo werd bijvoorbeeld Shell bedolven onder kritiek vanwege haar activiteiten in het Nigeriaanse Ogoni-land. En bierbrouwer Heineken werd min of meer gedwongen af te zien van investeringen in Myanmar, het vroegere Birma.

Een anekdote:

De Amsterdamse organisatie Clean Clothes Campaign is zeer actief inzake het naar buiten brengen van allerlei onrecht, waarbij men zich met name op sweat-shops, kinderarbeid en slavernij richt. Dat bij de diverse acties ook wel eens een schoonheidsfoutje wordt gemaakt, was in een televisieprogramma

te zien tijdens een demonstratie tegen een of andere multinational. Eén van de demonstranten droeg daarbij Nikes!!

Bij al deze zaken uit het pre-globaliseringstijdperk draaide het, zoals gezegd, om solidariteit. Hetzelfde zien we in de loop van de jaren negentig terug bij wat aanvankelijk een nieuwe vorm van activisme leek te zijn: het verzet tegen het neoliberalisme, later antiglobalisering geheten. Solidariteit lijkt hét motto, ook heden ten dage.

In 1991 verschenen de eerste analyses over neoliberalisme. Dit werd toen door linkse activisten wel het 'nieuwe gezicht van het aloude kapitalisme' genoemd.

Zapatistas

Drie jaar later, in januari 1994, kwam in de Zuid-Mexicaanse deelstaat Chiapas een deel van de oorspronkelijke bevolking in opstand tegen de overstap van Mexico naar de North American Free Trade Agreement (NAFTA). Men noemde zich Zapatistas naar de vroegere Indiaanse revolutionaire leider Emilio Zapata.

De opstandelingen werden twee weken later reeds ontwapend maar hun strijd ging door met gebruikmaking van de meest recente verworvenheden. Met name internet zou een belangrijk deel gaan uitmaken van het verzet tegen wat later globalisering werd genoemd.

In januari 1996 riepen de Zapatistas op tot vijf continentale conferenties, de zogenaamde "encuentros". Deze door duizenden bezochte internationale bijeenkomsten vormden de bakermat van het huidige wereldwijde verzet tegen de globalisering; een systeem dat - in hun perceptie - de ongelijkheid tussen het rijke Westen en de arme bevolking van de ontwikkelingslanden in stand houdt. De actievoerders waren het erover eens dat relevante instituties als genoemde NAFTA, de World Trade Organisation (WTO), de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO) en het Internationale Monetaire Fonds (IMF) - als symbolen van de globalisering - moesten worden aangevallen.

People's Global Action (PGA)

In februari 1998 werd de wereldomvattende verzetsbeweging People's Global Action opgericht. Zij werd in het leven geroepen door boerenbewegingen uit India, de Filippijnen, Brazilië en Frankrijk; door vakbonden uit de verschillende werelddelen; door de militaire tak van genoemde Zapatistas en door diverse westerse actiegroepen, waaronder de vanuit Nederland internationaal opererende Action for Solidarity, Equality, Environment and Development (ASEED). De People's Global Action riep op tot geweldloze burgerlijke ongehoorzaamheid tegen de verregaande liberalisering van de markten. In feite kregen sinds de oprichting van de PGA alle grote conferenties, met name die van de WTO, te maken met groeiend verzet. De brede protestacties daartegen werden en worden voor een groot deel gecoördineerd door genoemde PGA. Zij wijst erop dat de WTO als waakhond de vrijhandel beschermt. Dat betekent in de praktijk onder meer dat het beleid van regeringen, die milieu en gezondheid willen beschermen, door bindende uitspraken van de WTO opzij wordt gezet. En dat alles gebeurt vooral in het belang van 500 multinationals, die driekwart van de wereldhandel voor hun rekening nemen.

3.2 De kracht van het thema

In de jaren zestig en zeventig van de vorige eeuw was de Vietnam-oorlog wereldbreed het voornaamste item van de rebellerende jeugd. In de jaren tachtig was dat, ook in Nederland en niet

alleen voor jongeren, de stationering van de kruisraketten. En in het laatste decennium van de vorige eeuw golden aantastingen van het milieu als belangrijk actiedoel.

In het voorjaar van 1998 werd bij de BVD, zoals gezegd, een onderzoek afgesloten naar de geschiedenis van de linkse beweging in de jaren tachtig en negentig. In het hoofdstuk 'Toekomst van de beweging' werd gesteld dat het verzet tegen het neoliberalisme een revival betekende van het linkse activisme. Dit verzet zou hét item voor de toekomst kunnen gaan worden. Het lijkt erop dat deze voorspelling inmiddels is uitgekomen.

Anderhalf jaar later vond in Seattle de eerste grote confrontatie plaats tussen de demonstranten en de autoriteiten. Sindsdien is het verzet slechts nog gegroeid. Er is een wereldwijde beweging ontstaan, die wordt gekenmerkt door de bereidheid om gezamenlijk de straat op te gaan en actie te voeren. Daarbij wordt het gemeenschappelijke doel - een einde maken aan de nieuwe politiek-economische inrichting van de wereld - vooropgesteld. Het thema wordt dan ook opgepakt door zowel links als rechts, vooruitstrevend en behoudend: een gelegenheidscoalitie die tot voor enkele jaren onmogelijk leek te zijn.

Veel activisten gaan van de ene naar de andere manifestatie: het zogenaamde "tophopping". De Britse professor Landsburg noemde de activiteiten van deze individuen en groeperingen in een artikel in The Wall Street Journal treffend "het imperialisme van de compassie".

De kracht van het thema wordt ook weerspiegeld in het volgende: met de aanzienlijke groei van de antiglobalistische beweging en de grote beroering na de gebeurtenissen in met name Genua heeft ook de politiek zich geroepen gevoeld te reageren. Ik haalde reeds de Duitse bondskanselier aan. Eerder al had de huidige EU-voorzitter België, in de persoon van premier Verhofstadt, aangekondigd dat hij een dialoog wilde met de antiglobalisten en de Franse premier Jospin ondersteunde de eis van een deel van de antiglobalisten tot invoering van de zogenaamde "Tobin-tax", een belasting op speculatie.

Andere politici, ooit strijdmakers, zijn in de media slaags geraakt over het onderwerp. Ik doel hier op de Duitse minister van Buitenlandse Zaken, Joschka Fischer, en zijn vroegere groene vriend, Daniel Cohn-Bendit. Cohn-Bendit houdt een pleidooi voor het verzet tegen de globalisering en stelt daarbij dat het hier om 'dé beweging, misschien niet van de eeuw, maar dan toch van het decennium' gaat. Deze beweging dwingt de politici om nieuwe en belangrijke vragen op te pakken. Hij keert zich tegen Fischer die blijft waarschuwen voor het geweld van antiglobalisten. Volgens de Duitse minister had "1968" twee centrale fouten: het geweld en de links-radicalen ideologie. Fischer constateert dat hij al veel sociale bewegingen heeft zien mislukken door "de valkuil van het geweld". Cohn-Bendit daarentegen, die zelf in het Europese Parlement zit voor de Franse Groenen, waarschuwt dat de Duitse Groenen deze nieuwe politieke generatie moeten incorporeren. Anders zou het protest kunnen escaleren en zelfs uitgroeien tot terrorisme.

3.3 Wie zijn de antiglobalisten?

De vraag 'wat is antiglobalisme?' heb ik min of meer beantwoord met 'wereldwijd verzet tegen de economische en politieke herinrichting van de wereld, in solidariteit met de onderdrukte en uitgebuide bevolking van de ontwikkelingslanden'.

De vraag 'wie zijn de antiglobalisten?' is vanwege de massaliteit en diversiteit moeilijker te beantwoorden. Antiglobalisten zijn in feite een gevarieerd gezelschap van anarchisten, trotskisten, marxisten, maoïsten, neofascisten, mensenrechtenactivisten, milieuactivisten en feministen. Maar ook vakbonden, derdewereldwerkers en kerkelijke organisaties maken er deel van uit. Dit grote palet met

zijn bijna onuitputtelijke kleurennuance geeft wel aan hoe belangrijk het thema, het verzet tegen de globalisering, is.

In een artikel in het Nederlandse dagblad *de Volkskrant* werd gesteld dat met het verzet tegen de globalisering de "welvaartsrevolutionair" terug is. Ondanks haar veelgeroemde diversiteit is deze nieuwe protestgeneratie - evenals haar illustere voorganger uit de jaren zestig - overwegend rijk en blank en afkomstig uit de gegoede middenklasse van de wereld. De jonge antiglobalisten vormen via hun internet-contacten en hun elektronisch uitdijende netwerken als het ware een high-tech publieke opinie op wereldniveau. Maar dan wel een opinie zonder stemrecht.

David C. Korten

Opmerkelijk is dat wij in relatie tot antiglobalisering steeds vaker getuige zijn van gelegenheidscoalities van links en rechts, van progressief en reactionair. Zo zorgde de Amerikaanse conservatieve antiglobalist David C. Korten er persoonlijk voor dat ook de gegoede Republikeinse inwoners van Seattle daar eind 1999 de straat op gingen, om deel te nemen aan de protestmanifestaties tegen de WTO.

Vooraanstaande ultra-linkse Nederlandse antiglobalisten hebben mede door de rol van het International Forum on Globalization (IFG), waarvan genoemde Korten deel uitmaakt, afgezien van verdere activiteiten. Zij zien het IFG als 'hart en hersens van de rechtse stroming binnen de antiglobaliseringsbeweging'. Het IFG wil weliswaar geen wereldomvattend kapitalisme maar wel een kapitalisme op lokaal en nationaal niveau. Ultra-links daarentegen wenst het kapitalisme te vervangen door een systeem dat er niet op uit is om winst te maken, maar slechts om behoeften te bevredigen. In feite heeft genoemde David Korten, zonder het te weten, dus gezorgd voor een zekere afkalving van het radicale deel van de Nederlandse antiglobalisten, waarvoor onze hartelijke dank.

NGO's

De overgrote meerderheid van de antiglobalisten is afkomstig uit de kringen van non-gouvernementele organisaties. Deze NGO's vormen steeds meer een bedreiging voor het exclusieve maar verkokerde kanaal van de politieke partijen. Het staatspaternalisme is inmiddels in hoge mate vervangen door eigen initiatief en meer verantwoordelijkheid. De burgerlijke samenleving voelt zich wereldwijd steeds minder geroepen om deel te nemen aan verkiezingen en politieke activiteiten. Zij vindt steeds meer een uitlaatklep in sociale bewegingen als Greenpeace, Amnesty International of Oxfam. NGO's doen immers dingen die de overheden niet kunnen - of willen - doen. Deze vorm van "directe democratie" heeft ook in dit kader duidelijk de wind mee. Burgers voelen zich in toenemende mate aangesproken door de kritiek op de globalisering en worden zelf actief. Terwijl politici, ook tijdens grote toppen, ruziën zijn "gewone" mensen bezig de democratie te herdefiniëren. Zij voelen zich verantwoordelijk en willen het democratisch tekort van onderaf aanvullen.

Een opmerking hierbij: antiglobalisten hebben nog wel eens de neiging te denken dat zij, en zij alleen, het maatschappelijk middenveld, de "global civil society", vormen. Zij voelen zich geroepen om het op te nemen voor de onderdrukte en uitgebuite bevolking van de derde wereld. Deze wat patriarchale houding van wat in feite de gegoede, westerse, blanke middenklasse is wordt haar niet altijd in dank afgenomen door degenen, voor wie zij haar stem verheft, maar die zelf nauwelijks in staat zijn de grote bijeenkomsten te bezoeken.

Staalkaart

'Het gaat er niet om dat we allemaal onder één vlag lopen maar dat we samen lopen, allemaal met onze eigen vlag'.

Deze uitspraak van Peter Storm van de Nederlandse Internationale Socialisten geeft goed inzicht in wat antiglobalisering in ons land voorstelt. Er zijn diverse beweegredenen om deel te nemen aan het verzet tegen de globalisering, maar dan wel onder handhaving van de eigen identiteit.

De Binnenlandse Veiligheidsdienst heeft, in de persoon van ondergetekende, recent een staalkaart gemaakt van de activisten die zich verzetten tegen de globalisering. Deze actievoerders kunnen in onze optiek worden onderverdeeld in gematigden - met name de NGO's -, burgerlijk ongehoorzamen en radicalen. Voor wat Nederland betreft is de feitelijke inbreng in de laatste categorie overigens te verwaarlozen.

Hun activiteiten variëren navenant van:

- (1) lobbyen en protest met spandoeken via
 - (2) "directe actie" in de vorm van (vreedzame) bezettingen, bekladdingen en kleine vernielingen tot
 - (3) grootschalige vernielingen, deels bruut geweld tegen ordehandhavers, sabotage en aanslagen.
- Ik geef u enkele Nederlandse en internationale voorbeelden.

Gematigde groeperingen

XminY Solidariteitsfonds

XminY is de auctor intellectualis van het Nederlandse verzet tegen WTO, IMF en Wereldbank. Het richt zich al enige decennia op het overbruggen van de Noord-Zuidkloof en regelt daarnaast subsidies voor geestverwante groepen en individuen. XminY is een fervent voorstander van een zo breed mogelijk verzet tegen de globalisering en ziet weinig reden om niet samen te werken met meer reactionaire groeperingen. Zo heeft men goed contact met het International Forum on Globalization van David C. Korten.

Association for the Taxation of financial Transactions for the Aid of Citizens (ATTAC)

ATTAC is een in 1998 in Frankrijk opgerichte internationale beweging, die de wereldwijde kapitaalstromen aan banden wil leggen, onder meer door invoering van een belasting, de zogenaamde Tobin-tax. Zij streeft naar een democratisch gecontroleerde economie, die zowel rechtvaardig als ecologisch duurzaam is. Haar belangrijkste (en gematigde) woordvoerder is de Frans-Amerikaanse politicologe Susan George, die veelvuldig publiceert in Le Monde Diplomatique. Zij was één van de schrijvers van het bekende boek The Debt Boomerang.

Drop the Debt

Dit is een in Londen gevestigde groepering die er bij rijke landen op aandringt, om de huizenhoge schulden van de ontwikkelingslanden kwijt te schelden. Het is deze organisatie, de opvolger van Jubilee 2000, gelukt om de G8 over te halen inderdaad veertig miljard dollar kwijt te schelden.

International Forum on Globalization (IFG)

Het IFG is een in San Francisco gevestigd netwerk van circa zestig activisten, onderzoekers en "opinion-leaders" die een veertigtal non-gouvernementele organisaties uit twintig landen vertegenwoordigen. Het IFG is een elite-denktank op gebied van het ontwikkelen van strategieën

tegen 'ongecontroleerd wereldkapitaal'. Het IFG keert zich niet tegen het kapitalisme maar slechts tegen het mondiale, het "global", karakter ervan. Men wenst het kapitalisme teruggebracht te zien tot een regionale of lokale vorm.

People's Global Action (PGA)

De PGA is een wereldomvattende mantelorganisatie met betrekking tot het verzet tegen de globalisering. Het werd in 1998 opgericht en roept op tot in principe geweldloos verzet tegen de liberalisering van de handel, meer specifiek tegen de WTO.

Sierra Club

Dit is een brede, a-politieke milieuvereniging die als tamelijk conservatief te boek staat. Zij ageert met name tegen de verregaande globalisering van de economie, omdat deze leidt tot grote aantastingen van het milieu.

Burgelijk ingehoorzame groeperingen

Deze categorie is uit te splitsen in politieke groeperingen en (politiek gewelddadige) activisten. Ik noem u de voornaamste qua omvang en actievormen.

Politieke groeperingen

Internationale Socialisten

Deze Nederlandse, marxistische, zusterpartij van de Britse Socialist Workers Party dringt zich bij gezamenlijke vergaderingen en voorbereidingen van acties steeds meer op als voornaamste organisator. Het door hen goedkeuren van geweld tegen ordehandhavers was echter lang een struikelblok op weg naar een goede samenwerking met andere antiglobalisten. Toch zijn zij er met name na Göteborg in geslaagd om hun zienswijze aan anderen op te dringen.

(Politiek gewelddadige) activisten

EuroDusnie

Dit anarchistische centrum heeft aan de wieg gestaan van het Nederlandse verzet tegen de globalisering en is op dit moment de West-Europese vertegenwoordiger van het wereldomspannende People's Global Action (PGA).

Direct Action Network

Dit is een los-vast samenwerkingsverband van Amerikaanse groeperingen die (meestal op ludieke wijze) aandacht vragen voor zaken als ontbossing maar ook de rechten van boeren in ontwikkelingslanden. Zij veroorzaken bijvoorbeeld overlast door zich vast te ketenen aan toegangshekken tot vergaderruimtes. Veel leden hebben een anarchistische inslag.

Ruckus Society

Ruckus is een in Oakland (California) gevestigde organisatie. Zij organiseert trainingskampen voor jongeren om hen te leren hoe zij bij acties het beste kunnen omgaan met ordehandhavers. Bijvoorbeeld hoe zij met hun eigen lichaam een blokkade kunnen vormen. Ook wordt hen het zogenaamde "urban climbing" geleerd: het abseilen van gebouwen en bruggen om spandoeken neer te hangen en havens te blokkeren.

Tute Bianche / Ya Basta!

Deze Italiaanse "Witte Overalls" zijn - zoals uit de toevoeging Ya Basta! blijkt - direct voortgekomen uit het door de Mexicaanse Zapatistas aangezwengelde verzet tegen de globalisering. 'Ya Basta!' ('Het is genoeg!') was immers de lijfspreuk van deze inheemse bevolkingsgroep.

De Witte Overalls zijn gespecialiseerd in lijdzaam verzet tegen ordehandhavers van grote manifestaties. Zij zijn vaak gekleed in het wit en in beschermende kledij, en vormen een massaal blok. Daardoor is het soms mogelijk om, puur vanwege de massaliteit, door een politiecordon te breken met het doel een vergadercentrum te bereiken. Hoewel Tute Bianche - alsmede Witte Overalls van andere nationaliteit - in eerste aanleg vreedzaam verzet plegen, is het vanwege de overweldigende presentie een door de ordehandhavers als dreigend ervaren fenomeen.

Radicale groeperingen

Het meest destructief, niet alleen voor haren en goed maar ook voor de goede bedoelingen van de doorsnee-demonstrant, is het kleine aantal groeperingen en personen dat van meet af aan met grootschalig geweld wil voorkomen dat grote vergaderingen een normaal verloop hebben. Zij zijn uit te splitsen in een tweetal categorieën:

- **"politieke" autonomen**, meest uit de anti-imperialistische hoek. Zij keren zich met zowel een politieke boodschap als met een sporadische steen tegen de autoriteiten. Geweld is voor hen een middel. Voorbeelden hier zijn de "autonome antifascisten" uit Duitsland en hun Deense geestverwanten. Zij waren medeverantwoordelijk voor het uit de hand lopen van de protesten tijdens de Eurotop in Göteborg, op 14 en 15 juni jongstleden.
- **anarcho-autonomen**, vergelijkbaar met bijvoorbeeld de Duitse 'Chaoten'. Zij trappen rotzooi omwille van het rotzooi trappen. Met andere woorden, geweld is voor hen een doel. Het gaat hier om (vaak in zwarte blokken verzamelde) individueel of in kleine groepjes optredende a-politieke relschoppers, die nooit betrokken zijn bij de voorbereidingsactiviteiten van gematigde organisaties en personen. Zij overvallen als het ware een vreedzame demonstratie, plegen grootschalige vernielingen en duiken meteen onder in de grote massa wanneer de politie opduikt. In veel gevallen worden vervolgens de verkeerde personen gearresteerd.

Het is uit bovenstaande wel duidelijk geworden dat de globalisering, meer specifiek de grote macht van financiële instellingen en multinationals, steeds meer verzet oproept. Dit verzet wordt door een grote, wisselende, groep bezorgde individuen en groeperingen op verschillende wijze gepleegd. Deze staalkaart is bedoeld als hulpmiddel voor een redelijke inschatting van de verschillende groeperingen en hun protest- en verzetsvormen. De kaart is een momentopname en zal permanent worden geactualiseerd.

Voor de BVD is het van belang te constateren dat Nederland (voorlopig) niet te maken heeft met de echt gewelddadige categorie anarchistische relschoppers.

3.4 Wat bestrijden antiglobalisten?

De antiglobalist - soms ook globofoob genoemd - kent vele angsten en projecteert deze allemaal op de mondialisering. Dit is echter zo'n breed begrip dat iedereen er zijn eigen vijand uit kan modelleren. De antiglobalistische beweging is dan ook een diffuus en ongrijpbaar begrip.

Om te voorspellen waar, ook in de toekomst, meer onrust is te verwachten is het zaak aan te geven waartegen de demonstranten in verzet komen. In het algemeen kan worden gesteld dat met name internationale bijeenkomsten van financiële en handelsorganisaties doelwit van acties zijn. De World Trade Organisation (WTO), de Wereld Bank (WB) en het Internationale Monetaire Fonds (IMF) worden steeds meer gezien als speerpunten van de economische globalisering. Deze instituties zijn - in de optiek van de activisten - bezig om de wereldeconomie uit te leveren aan het grootkapitaal, aan multinationale ondernemingen als Shell, Nike en Microsoft. "Big business", zoals gedreven door de multinationals, en "big money", zoals dat voor rekening komt van WTO, WB en IMF, worden qualitate qua bestreden door de antiglobalisten.

Multinationals worden hierbij zonder uitzondering op één lijn gesteld met zaken als sociale onrechtvaardigheid, aantastingen van milieu en soms ook van dierenrechten. Ook de groeiende invloed van biotechnologie, alsmede de samenwerking met gewelddadige en repressieve regimes, is een deel van de antiglobalisten een doorn in het oog.

Daarnaast worden met name slavernij en kinderarbeid aangehaald als kwalijke uitwassen van de globalisering, ook al heeft de prominente derdewereld-econoom Jagdish Bhagwati een andere mening. Deze stelt ronduit dat, indien het arme ouders zou worden verboden om hun kinderen een bijdrage te laten leveren aan het gezinsinkomen, deze kinderen het risico lopen om van honger om te komen.

3.5 Taktieken van antiglobalisten: internet

Ik wil kort stilstaan bij een andere globalisering, de technologische! Dankzij internet, GSM en dergelijke beschikken de antiglobalisten over uitstekende communicatiemiddelen. Deze stellen hen in staat om elkaar zeer snel op de hoogte te brengen van belangrijke zaken. De mobilisatie van soms duizenden antiglobalisten is een kwestie van dagen of, indien nodig, van uren.

3.6 Politie-optreden

Met het toenemen van het, door een kleine minderheid aangewende, geweld op straat is de reactie van de autoriteiten navenant hard geweest. In Göteborg, waar het verlengstuk van de wapenstok in de vorm van waterkanonnen en traangas afwezig was, leidde dit in de paniek tot een betreurenswaardige schietpartij. Ook in Genua was de reactie een - in de optiek van zowel antiglobalisten als ook anderen - exorbitant gebruik van geweld door de ordehandhavers. De berichtgeving hierover in vooral antiglobalistische kring, met name over de dood van Carlo Giuliani, was zoals te verwachten gedrenkt in bloed. Maar ook de verslagen in de serieuze pers wezen op het mede door de journalisten zelf ervaren buitensporige karakter van de repressie.

In beide gevallen ging de meeste aandacht echter uit naar de ontruiming van de als slaapplek dienende scholen. Daarbij werd elke activist, ook de vreedzame, behandeld alsof hij of zij behoorde tot het zogenaamde "zwarte blok".

Het zwarte blok wordt, ik val in herhalingen, in overgrote meerderheid niet geleid door welke antiglobalistische motieven ook. Deze actievoerders kunnen slechts gezien worden als een soort van politieke hooligans; hooligans, die ook in de optiek van de BVD als zodanig zouden moeten worden behandeld. Zij zouden hardhandig van de straat moeten worden verwijderd, voordat zij in staat worden gesteld om vreedzame massabetogingen te veranderen in confrontaties met het gezag.

4. BVD en openbare orde

Met mijn zo-even gedane uitspraken begeef ik mij, daarvan ben ik me bewust, meer op het gebied van de openbare orde. Daarover wil het volgende zeggen: in de vigerende Wet inlichtingen- en veiligheidsdiensten is bepaald dat de BVD slechts dan een beperkte taak heeft wanneer zich ernstige verstoringen van de openbare orde voordoen. Het zou daarbij moeten gaan om 'in het geheim beraamde ernstige verstoringen van het openbare leven, die tot doel hebben politieke instabiliteit te veroorzaken'.

Wij hanteren de volgende terrorisme-definitie:

'Terrorisme is het plegen van of dreigen met op mensenlevens gericht geweld, met als doel politieke veranderingen te bewerkstelligen'.

Het vanuit politieke motieven veroorzaken van zaakschade, ook al is deze orrvangrijk, of het ernstig ontregelen van delen van het maatschappelijk leven kan weliswaar worden beschouwd als een aantasting van de democratische rechtsorde, maar is in onze optiek geen terrorisme. Dergelijke activiteiten worden door de BVD bestudeerd onder de noemer "politiek gewelddadig activisme".

Ook met betrekking tot de antiglobalisering spreken wij derhalve voorlopig nog steeds van politiek activisme.

4.1 BVD en gewelddadig antiglobalisme

Ik heb er eerder op gewezen dat de Binnenlandse Veiligheidsdienst een voorname rol heeft als hoeder van de democratische rechtsorde. Daarbij wees ik op het feit dat de antiglobalisten instituties als IMF en WTO beschuldigen van het knagen aan de wortels van de democratie. Een zelfde knagen aan de wortels van de democratie zien wij bij de antiglobalisten zelf, met name bij de deels uiterst gewelddadige minderheid. Het moge duidelijk zijn dat juist deze categorie, die haar ernstige verstoringen van de openbare orde in het geniep voorbereidt en onverwacht uitvoert, onderwerp van aandacht moet zijn van zowel politie als inlichtingen- en veiligheidsdiensten. Een van de obstakels voor een vroegtijdige onderkenning van deze activisten is overigens het feit dat zij zich niet geroepen voelen om deel te nemen aan voorbereidingsvergaderingen van grote antiglobalistische demonstraties. Men formeert zich pas in een uitiem stadium en voert dan tijdens de protestmanifestaties hit-and-run-acties uit tegen objecten en ordehandhavers.

5. Trends and developments

Het antiglobalisme heeft met name in de laatste twee jaar een hoge vlucht genomen. In de loop van 2001 kwam echter, bijvoorbeeld op internet, een discussie op gang over zaken als "tophopping" en gebruik van geweld. Steeds meer is de kreet "think globally, act locally" te horen. Voorgesteld wordt om in de toekomst de grote bijeenkomsten van politici, financiële deskundigen en economen links te laten liggen en in plaats daarvan in eigen huis relevante doelen te bestoken. In augustus werd bijvoorbeeld duidelijk dat sommige antiglobalisten het plan hadden opgevat om de jaarvergadering van het IMF en de Wereldbank, eind september in Washington, links te laten liggen. In plaats daarvan zouden acties moeten worden ondernomen tegen beurzen en andere financiële instellingen in eigen stad of regio. Dit zal leiden tot een uitwaaiëren van de activiteiten en mogelijk tot minder radicale uitingen.

Ook het buitensporige geweld van een kleine minderheid van de antiglobalisten kan leiden tot een zekere afkalving van het potentieel. Na de rellen in Göteborg hebben enkele grote, gematigde, bewegingen als Friends of the Earth Europe (FoEE) afgezien van deelname aan de protesten in Genua. De FoEE lanceerde medio juli een campagne voor het recht op vreedzaam demonstreren en introduceerde daarbij vijf principes:

- NGO's moeten zich nog sterker committeren aan het ten uitvoer leggen van vreedzaam protest.
- Regeringen moeten luisteren naar de bezorgdheid van burgers over globalisering en andere items en de burgers middelen verschaffen om hun bezorgdheid te uiten.
- De politie moet vreedzame protesten doorgang laten vinden en met meer gevoel reageren op protestmanifestaties.
- De media moeten meer berichten over werkelijk belangrijke zaken en zich niet simpel focussen op geweldsincidenten of officiële verklaringen van de overheid daarover. Armoede en milieu-

aantastingen in ontwikkelingslanden veroorzaken bijvoorbeeld veel meer schade en menselijk lijden dan wat voor gewelddadig protest ook.

- Mensen die deelnemen aan betogingen moeten persoonlijk verantwoordelijk zijn voor hun acties: gewelddadig gedrag is niet te accepteren.

Dit maakt duidelijk dat onder de gematigde antiglobalisten weinig animo meer bestaat om gezamenlijk met politieke hooligans op te trekken. Maar ook in links-activistische kringen ontbrandde na de perikelen in Göteborg een discussie over de oorzaken van de door hen ervaren groeiende verdeeldheid onder de activisten. Met name Susan George, de aan Le Monde Diplomatique verbonden vicevoorzitster van de internationale antiglobalistische beweging ATTAC, uitte zich fel en richtte haar gifpijlen op de binnen het "zwarte blok" verzamelde demonstranten. Zij besloot haar via internet verspreide tirade met de opmerking dat het in Göteborg geëtaleerde gedrag van met name anarchisten maar ook revolutionairen 'idiot en contraproductief' is. Zij toonde zich bevreesd dat 'deze tirannieke types deze beweging, die de grootste hoop van de laatste dertig jaar is, zullen kapot maken wanneer wij hen hun gang laten gaan'.

Een belangrijke katalysator van het veranderende antiglobalisme waren ook de aanslagen op het WTC en Pentagon, 11 september jongstleden. Sinds die tijd zien we enerzijds een pas op de plaats maken, deels vanwege angst om anti-Amerikaans over te komen; anderzijds worden de (minder talrijke) activiteiten uitgevoerd onder het motto "anti-oorlog" en "anti-racisme". Inmiddels, eind oktober 2001, is in Nederland de situatie weer als vanouds.

Ook in Nederland worden enige barstjes in het stevige antiglobalistische bastion zichtbaar en dan niet alleen vanwege genoemde terreurdaden in New York en Washington. Een vooraanstaande ideoloog van het Nederlandse activisme merkte op dat zowel politie als politici steeds handiger beginnen te worden in het bestrijden, criminaliseren en uiteenspielen van de tegenstanders. Maar ook binnen de antiglobaliseringsbeweging ontstaan verschillende fracties die zich openlijk van elkaar beginnen te distantiëren.

Marxistische voorhoedepartijtjes als de Nederlandse Internationale Socialisten, die enig opportunisme niet kan worden ontzegd, hebben met de gebeurtenissen in Göteborg en Genua goed garen gesponnen. Hun ledental is flink gegroeid en zij maken zich nu al strijdlustig op om in december deel te nemen aan de - in principe geweldloze - protestdemonstraties tegen de Eurotop in Brussel.

Samengevat is het op dit moment prematuur om een goed oordeel te vormen over de toekomst van het verzet tegen de globalisering. Enerzijds hebben de laatste twee grote manifestaties in Göteborg en Genua meer demonstranten op de been gebracht dan ooit, anderzijds zijn er indicaties die wijzen op een mogelijke verandering van tactiek van de activisten: richt in het vervolg de protesten op relevante doelen in eigen stad, regio en land. Zo werd in augustus reeds opgeroepen om de slecht bereikbare conferenties, van de WTO in Qatar en de G8 in Canada, vergezeld te doen gaan van

grootschalige protesten tegen lokale doelen: banken, effectenbeurzen, parlamentsgebouwen maar ook het Witte Huis.

Ook het waanzinnige geweld van een kleine minderheid hooligans - en de reactie daarop van de ordehandhavers - zal volgens mij kunnen leiden tot het wegblijven van grote groepen vreedzame demonstranten.

5.1 Antiglobalisten en het gezag: hoe nu verder?

Het moge duidelijk zijn dat het antwoord op deze vraag geheel afhankelijk is van het lokale en nationale beleid op het gebied van de openbare orde. Het heeft mede te maken met hoe in de verschillende landen wordt omgegaan met de diverse categorieën activisten en hun activiteiten. In veel gevallen zal het een kwestie van gedogen zijn maar soms zijn repressieve maatregelen noodzakelijk.

Het Nederlandse beleid tegen deze "uitdagings van het politieke systeem" wordt in de laatste decennia gekenmerkt door wat de socioloog Hanspeter Kriesi "integratieve elitestrategie" noemt. Deze wordt gekenmerkt door:

- Facilitatie (het verlenen van subsidie of andere vormen van materiële steun aan bewegingen en organisaties).
- Assimilatie (het regelmatig overleggen met bewegingen en organisaties en het zoeken naar gemeenschappelijke probleemdefinities en oplossingsstrategieën).
- Coöperatie (het opnemen van bewegingen en organisaties in officiële overleg- en adviesorganen van de overheid).

Dit alles heeft er mede toe geleid dat de Nederlandse situatie wordt gekenmerkt door de aanwezigheid van veel gematigde activisten. De meer radicale activist merkt dienaangaande natuurlijk op dat deze bewegingen door de overheid zijn ingekapseld en worden "doodgeknuffeld".

Tegenover deze "integratieve elitestrategie" staat de "exclusieve elitestrategie", waar repressie, confrontatie en polarisatie de sleutelwoorden zijn. Met andere woorden, de bewegingen en haar acties worden met harde hand onderdrukt.

Nogmaals, elk land heeft zijn eigen beleid. Voor Nederland geldt echter, ook met het oog op het verzet tegen de globalisering, dat genoemde integratieve elitestrategie - het zogenaamde poldermodel - in hoge mate heeft bijgedragen aan het in de hand houden van de activisten. Bijna zonder uitzondering zijn de grote conferenties en bijeenkomsten, wat Nederlandse activisten betreft, zonder wanklank verlopen. Dat neemt niet weg dat ook wij bij antiglobalistische acties scherpe repressieve maatregelen voorstellen waar het gaat om de activiteiten van anarcho-autonomen, aangezien deze in feite niets anders zijn dan politieke hooligans.

Enig vertrouwen in de vreedzame bedoelingen van de overgrote meerderheid van de demonstranten zou daarbij kunnen leiden tot een verplaatsen van de aandacht van de ordehandhavers naar de, in verhouding weinige, deelnemers aan het zwarte blok. Deze zouden in een zeer vroeg stadium - voordat zij de gelegenheid krijgen om onder te duiken in de grote massa - opgepakt en uit de demonstratie verwijderd moeten worden. Dat voorkomt radicalisering van de omstanders, die vaak in plaats van de hooligans de klappen incasseren. Deze onheus bejegenden kunnen zich immers terecht geroepen voelen om zich daartegen te weer te stellen.

6. Conclusies

- Het antiglobalisme timmert veel langer aan de weg dan algemeen wordt aangenomen. Het is voortgekomen uit anti-imperialistisch gedachtegoed. Het had als voorname inspiratiebron de solidariteit met de onderdrukte en uitgebuite bevolking van de Derde Wereld.
- De protesten tegen het globalisme - het nieuwe kapitalisme en / of imperialisme - zullen in de toekomst waarschijnlijk nog aan invloed winnen. Gebruik makend van de nieuwste verworvenheden van de technologie zullen steeds meer (vaak linkse) activisten zich geroepen voelen om en masse te getuigen van hun ongenoegen over hoe multinationals en economisch-financiële instituties omgaan met de aarde en het grootste deel van haar bewoners. De kans is reëel dat de activiteiten zich de komende jaren voor een deel gaan verleggen naar representatieve lokale doelen.
- Een groot deel van de activisten echter zal de verschillende conferenties achterna blijven reizen. De vaak razendsnelle mobilisatie (via internet) van duizenden, vooraf niet of nauwelijks georganiseerde, deelnemers vergt veel van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten. Zij worden geacht vroegtijdig een inschatting te kunnen maken over de kwantiteit en kwaliteit van de grote groepen actievoerders. Ordehandhavers worden dan immers in staat gesteld om op tijd, maar vooral ook proportioneel, op te treden.